

Nr 291.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om förfogande i vissa fall över egendom för krigsmaktens beredskap (beredskapsförfogandelag); given Stockholms slott den 5 maj 1939.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet hållna protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om förfogande i vissa fall över egendom för krigsmaktens beredskap (beredskapsförfogandelag).

GUSTAF.

Per Edvin Sköld.

Förslag
till
Lag
om förfogande i vissa fall över egendom för krigsmaktens beredskap
(beredskapsförfogandelag).

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Där så prövas nödvändigt för tillgodoseende av beredskapen vid sådan del av krigsmakten, som, utan att vara ställd på krigsfot, tages i anspråk för ändamål, varom förmåles i § 28 mom. 1 och § 36 mom. 2 värnpliktslagen, äger Konungen förordna:

a) att då militär personals förläggning icke lämpligen kan ske i de av det ifrågavarande förbandet regelmässigt använda lokalerna eller ock militär personal beordras till sjötjänstgöring utom örlogsstation eller örlogsdepå, ägare eller innehavare av livsmedel, transportmedel, rum för personal, hästar eller fordon ävensom materialier och annat, som är oundgängligen erforderligt för tjänstens fullgörande och icke med tillräcklig skyndsamhet kan på annat sätt anskaffas, skola vara skyldiga att på anfordran av vederbörande militäre befälhavare tillhandahålla vad sålunda erfordras;

b) att, även i annat fall än under a) sägs, ägare eller innehavare av hästar, fordon och fartyg, vilka, enligt vad därom finnes särskilt stadgat, uttagits för krigsmaktens behov, ävensom av luftfartyg, skola vara skyldiga att i den utsträckning, som i förordnandet angives, och på anfordran av den myndighet, Konungen föreskriver, ställa nämnda egendom till krigsmaktens förfogande; samt

c) att ägare eller innehavare av visst i förordnandet angivet markområde skall ställa detta till krigsmaktens förfogande.

Ställes del av krigsmakten, som avses i första stycket, på krigsfot, vare förordnandet såvitt avser denna del utan verkan från och med den dag rekvisition må äga rum för fyllande av dess behov; dock må enligt bestämmelserna i denna lag tagas i anspråk egendom, vars ägare eller innehavare redan anmodats att ställa egendomen till förfogande.

2 §.

Anfordran, som avses i 1 § första stycket a), skall, där så lämpligen låter sig göra, i första hand riktas till den, som å orten driver rörelse eller eljest mot ersättning tillhandagår allmänheten med vad som är i fråga.

3 §.

Anfordran skall ske skriftligen. Har i fall, som avses i 1 § första stycket b), till egendomens ägare eller innehavare högst ett år innan anfordran göres

avsänts förberedande skriftligt besked om vad han i händelse av anfordran har att iakttaga, må dock anfordran ske på annat, i nämnda besked angivet sätt.

Å vad som mottages skall lämnas kvitto.

4 §.

Egendomen skall tillhandahållas vederbörande militäre befälhavare å tid och plats, som angivas i anfordran eller i besked, varom förmäles i 3 § första stycket.

Vid avlämnandet skola följa:

med häst grimma och grimskافت, foder för tre dygn ävensom, där så kan ske, tücke av ylle eller nöthår, täckjord samt fodertornister;

med hästfordon, utom vanliga tillbehör, erforderligt seltyg för dess anspänning;

med motorfordon och motorredskap dess vanliga tillbehör, däri inbegripet förefintliga särskilda anordningar för persontransport, ävensom reservdelar i mån av tillgång;

med fartyg alla för dess drift och skötsel samt besättningens inkvartering ombord nödvändiga inventarier, reservdelar däri inbegripna, ävensom, där så kan ske, proviant för åtta dagar, beräknad efter den ordinarie besättningens storlek, samt bränsle och smörjämnen för tre dygns gång; samt

med luftfartyg alla för dess drift och skötsel nödvändiga tillbehör ävensom nödiga reservdelar i mån av tillgång.

5 §.

Markområden, rum, fartyg och luftfartyg tagas i anspråk med nyttjanderätt. Egendom, som kan antagas bliva förbrukad eller förstörd eller komma att väsentligt minska i värde, tages i anspråk med äganderätt. Annan egendom tages i anspråk med nyttjanderätt, såvida icke vederbörande militäre befälhavare finner lämpligt eller ägaren påfordrar, att egendomen övertages med äganderätt.

6 §.

Ersättning för tillhandahållande av egendom enligt denna lag utgår enligt de grunder, som äro stadgade i 7—10 §§ rekvisitionslagen.

Ersättning, som skall utgå efter taxa, fastställles till beloppet av den militäre befälhavare, som mottagit egendomen. Annan ersättning bestämmes av samme befälhavare, därest det fordrade beloppet finnes vara skäligt. I annat fall hänskjutes ersättningsfrågan till vederbörande, enligt rekvisitionslagen utsedda lokala värderingsnämnd.

Om förfarandet vid ersättnings bestämmande och om fullföljd av talan skola de beträffande rekvisition givna bestämmelserna i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

7 §.

Har någon till säkerhet för fordran panträtt i egendom, som tages i anspråk med äganderätt, äger han, ändå att fordringen ej är till betalning förfallen,

framför ägaren rätt att ur ersättningsbeloppet utfå sin fordran. Samma skall ock gälla i fråga om den, som har rätt att kvarhålla egendom till säkerhet för förfallen fordran.

Ersättningsbelopp för egendom, som är utmätt, skall, om borgenären det yrkar, utgivas till utmätningsmannen. Avser ersättningsbeloppet egendom, som satts i kvarstad eller under skingringsförbud, skall beloppet, där part det äskar, utgivas till överexekutor; och har denne att med beloppet förfara på sätt i 186 § utsökningslagen är för där avsett fall stadgat.

8 §.

Vägrar eller försummar någon att fullgöra vad honom åligger på grund av anfordran enligt denna lag, äger vederbörande militäre befälhavare låta genom polismyndighetens försorg uttaga det begärda.

Den som gör sig skyldig till vägran eller försummelse, som nu sagts, dömes till dagsböter.

9 §.

Förseelse mot denna lag åtalas av allmän åklagare vid allmän domstol. Böter tillfalla kronan.

10 §.

Närmare bestämmelser för tillämpning av denna lag meddelas av Konungen.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då densamma enligt därå meddelad uppgift från trycket utkommit i Svensk författningssamling.

Från och med nämnda dag skall lagen den 31 mars 1938 (nr 88) om skyldighet i vissa fall att i fredstid tillhandahålla förnödenheter m. m. för krigsmaktens behov upphöra att gälla.

---

*Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför
Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i stats-
rådet å Stockholms slott den 31 mars 1939.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, ENGBERG, SKÖLD, QUENSEL, FORSLUND, ERIKSSON, STRINDLUND.

Efter gemensam beredning med chefen för justitiedepartementet anmäler chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Sköld, fråga om ändrad lagstiftning om skyldighet i vissa fall att i fredstid tillhandahålla egendom för krigsmaktens behov.

Föredraganden anför:

Allmän motivering.

Rätten att tvångsvis taga i anspråk egendom för krigsmaktens behov regleras genom fem särskilda lagar, envar med därtill hörande tillämpningsförfattning. Den grundläggande lagen på detta område är rekvisitionslagen, den nu gällande utfärdad den 31 mars 1938 (nr 87). Enligt denna bestämmes ersättningen för rekvirerade förnödenheter, där den ej utgår efter taxa, av lokala värderingsnämnder och en riksvärderingsnämnd. Till rekvisitionslagen ansluta sig häst- och fordonsanskaffningslagen den 27 april 1934 (nr 84) samt fartygsuttagningslagen den 9 april 1926 (nr 66). Dessa lagar äro utfärdade med stöd av § 74 regeringsformen och kunna därför icke träda i tillämpning förrän vid mobilisering. Rätten att taga i anspråk förnödenheter och tjänstbarheter tillkommer enligt nu nämnda lagstiftning militära myndigheter eller särskilt utsedda organ. Häst- och fordonsanskaffningslagen samt fartygsuttagningslagen reglera även den förberedande uttagningen i fredstid av de hästar, fordon och fartyg, som avses att vid mobilisering i första hand tagas i anspråk. Ersättningsfrågor avgöras enligt den förra lagen av lokala mönstringsnämnder, enligt den senare lagen i samma ordning som vid rekvisition.

Under det att rekvisitionslagen avser mera lokala och tillfälliga behov samt häst- och fordonsanskaffningslagen och fartygsuttagningslagen tillgodose behovet av speciella förnödenheter vid mobilisering, har såsom grundval för en mera omfattande behovstäckning och för krigsindustriens igångsättande utfärdats en särskild förfogandelag, militära förfogandelagen den 31 mars 1938 (nr 89). För att bestämmelserna i denna lag skola träda

i tillämpning förutsättes i princip riksdagens medgivande; dock äger Konungen meddela förordnande av provisorisk natur om lagens tillämpning. Förfoganderätten handhaves enligt lagen av Konungen.

En förfoganderätt av långt mera begränsad räckvidd än den i militära förfogandelagen stadgade är medgiven enligt lagen den 31 mars 1938 (nr 88) om skyldighet i vissa fall att i fredstid tillhandahålla förnödenheter m. m. för krigsmaktens behov. Sistnämnda lag — den s. k. förnödenhetslagen — är närmast avsedd för det fall, att den militära personalen, såsom skedde år 1914, sändes utanför förläggningssorterna, vare sig, i fråga om beväringen, då rikets försvar eller dess säkerhet eljest det kräver (§ 28 mom. 1 värnpliktslagen) eller ock, beträffande landstormen, för hemortens försvar, till skydd för mobilisering av beväringen eller till skydd för särskilt hotade platser (§ 36 mom. 2 värnpliktslagen). Då militär personal, utan att vara ställd på krigsfot, för ändamål, som omnämnes i § 28 mom. 1 eller § 36 mom. 2 värnpliktslagen, beordras till tjänstgöring å sådan plats, att dess förläggning icke lämpligen kan ske i de av krigsmakten vanligen använda lokaler, eller ock till sjötjänstgöring utom örlogsstation eller örlogsdepå, äger sålunda enligt förnödenhetslagen Konungen, där så av särskilda skäl finnes erforderligt, förordna, att ägare eller innehavare av förnödenheter, transportmedel, rum för personal, hästar och fordon ävensom materialier och annat, som är oundgängligen erforderligt för tjänstens fullgörande och icke med tillräcklig skyndsamhet kan på annat sätt anskaffas, skola vara skyldiga att på anfordran av vederbörande militära befälhavare tillhandahålla vad sålunda erfordras. För vad som tages i anspråk utgår full ersättning. Anfordran skall, där så lämpligen låter sig göra, i första hand riktas till den, som å orten driver rörelse eller eljest mot ersättning tillhandagår allmänheten med vad som är i fråga. I de fall, då ersättning icke betalas av vederbörande militära befälhavare, må ersättningsfrågan avgöras av den militära myndighet, som Konungen bestämmer (enligt tillämpningsförordningen vederbörande centrala förvaltningsmyndighet). Nämnda myndighet har att utbetala vad som finnes skäligt. Erhåller sökanden icke den ersättning han begärt, må han inom viss tid draga frågan under riksvärderingsnämndens prövning. Över nämndens beslut må klagan ej föras. Vissa påföljder äro stadgade för vägran eller försummelse att fullgöra anfordran.

I skrivelse den 30 december 1938 har *chefen för försvarsstaben* framlagt förslag dels till sådan ändring i förnödenhetslagen, att jämväl markområden skulle få tagas i anspråk enligt densamma, dels ock till en lag om skyldighet i vissa fall att i fredstid tillhandahålla hästar och fordon m. m. för särskild del av krigsmakten. I skrivelsen har anförts, att försvarsgrenscheferna och rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap förklarar sig icke hava något att erinra mot lagförslagen. I ärendet hava, efter remiss, utlåtanden avgivits av överståthållarämbetet samt länsstyrelserna i Göteborgs och Bohus län, Malmöhus län

och Södermanlands län. Såsom allmän motivering till förslagen har chefen för försvarsstaben anfört i huvudsak följande:

Tillämpningen av militära förfogandelagen begränsas avsevärt dels genom att tillämpningen förutsätter riksdagens samtycke eller sammankallande, dels även genom att i lagen stadgas, att sådan rättighet, som enligt lagen avses, föreligger endast där de militära behoven av viss förnödenhet icke kunna med tillräcklig skyndsamhet eller för skälig kostnad tillgodoses på annat sätt. Enligt vad som framgår av förarbetena till lagen (Kungl. Maj:ts proposition nr 3/1938, sid. 35), uteslutas genom sistnämnda stadgande »praktiskt taget såväl hästar och fordon som fartyg, vilkas ianspråktagande för krigsändamål redan ordnats genom särskilda författningar». Vad åter angår förnödenhetslagen, synas förutsättningarna för dess tillämpande vara inskränkta till vissa speciella fall. Vidare torde lagen som regel icke äsyfta behov, som redan i förväg äro kända. Slutligen medgiver förnödenhetslagen ianspråktagande av transportmedel allenast med nyttjanderätt. Något mera allmänt behov av ianspråktagande av hästar, fordon, fartyg eller luftfartyg lär därför icke kunna tillgodoses med stöd av denna lag. Fyllande av krigsmaktens behov av hästar och fordon etc. med stöd av nu förefintliga lagar synes följaktligen icke säkerställt, med mindre mobilisering — allmän eller partiell — anbefalles.

Erfarenheterna från det planläggningsarbete och i samband därmed stående åtgärder för ökande av krigsmaktens beredskap, som ägde rum under den utrikespolitiska krisen under sistlidna september månad, hava emellertid otvetydigt visat, att det är ett villkor för upprätthållandet under liknande kritiska förhållanden av en tillfredsställande militär beredskap, att bestämmelser tillkomma, som möjliggöra anskaffning av hästar, fordon, fartyg och luftfartyg för sådana delar av krigsmakten, som — utan att vara ställda på krigsfot — tagas i anspråk för ändamål, varom förmäles i § 28 mom. 1 och § 36 mom. 2 värnpliktslagen.

I skrivelse den 2 november 1934, med vilken överlämnades de förslag till rekvisitionslag, militär förfogandelag och förnödenhetslag, som lågo till grund för ovannämnda proposition, anförde rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap bland annat följande: »I den mån det kan befinnas erforderligt att redan före mobilisering kunna i större omfattning tvångsvis taga i anspråk ifrågavarande förnödenheter¹⁾, synes den härför nödvändiga lagstiftningen — — — böra anknyta till de redan gällande lagarna på området». Av detta uttalande torde kunna utläsas, att ett ianspråktagande av hästar, fordon och fartyg icke borde avse andra än sådana, som i den i häst- och fordonsanskaffningslagen ävensom fartygsuttagningslagen stadgade ordningen uttagits för krigsmaktens behov. Detta synes ock såväl ur militär synpunkt som med hänsyn till ägarnas (innehavarnas) av ifrågavarande hästar, fordon etc. intressen vara ändamålsenligt. I sistnämnda avseende synes nämligen minsta olägenhet för näringarna uppstå, om man på antytt sätt täcker beredskapsbehovet av hästar, fordon etc. ur den kategori dylika förnödenheter, som i varje fall måste avstås, därest beredskapstillståndet övergår i mobilisering. Den militära planläggningen av ifrågavarande åtgärder underlättas givetvis även avsevärt, om den kan ske i anslutning till en redan existerande procedur.

Ett tagande i anspråk av hästar, fordon etc., vilket sker på annan grund än den i § 74 regeringsformen stadgade, lär, i analogi med vad som gäller enligt förnödenhetslagen, icke kunna ske, med mindre full ersättning lämnas

¹⁾ Hänsyftar på hästar, fordon och fartyg.

den, mot vilken anspråket riktas. Denna grundsats torde emellertid icke med nödvändighet kräva, att det förhållandevis omständliga system för undersökning, besiktning och ersättnings bestämmande, varom häst- och fordons- anskaffnings- samt fartygsuttagningslagarna innehålla föreskrifter, skall behöva sättas i funktion jämväl vid ianspråktagande för beredskap. Ej heller synes hinder föreligga för att såväl förhyrning som köp skola kunna ifrågakomma vid anskaffning, som sker för här avsett ändamål. Bland annat för att undvika onödigt uppmärksamhet och i ändamål att nedbringa kostnaderna samt tillgodose kravet på snabbhet lära därför enklare former för ifrågavarande ärendens behandling böra tillskapas. Sålunda torde kunna föreskrivas, att såväl förhyrning som köp kunna ifrågakomma, samt att undersökning, besiktning och ersättnings erläggande skall ske genom försorg av den militäre befälhavare, som har att taga hästarna, fordonen etc. i anspråk. Ägarens (innehavarens) rätt torde härigenom icke löpa risk att bli tillbakasatt, om det samtidigt — såsom ock skett i förnödenhetslagen — föreskrives, att han skall äga draga ersättningsfrågan under riksvärderingsnämndens prövning.

Skulle det ovan föreslagna systemet för undersökning, besiktning och ersättnings erläggande icke anses tillfyllestgörande, då det gäller att säkerställa ägarens (innehavarens) intressen, synes endast återstå att låta dessa förrättningar, vad beträffar hästar och fordon samt fartyg, verkställas enligt bestämmelserna i häst- och fordonsanskaffningslagen respektive fartygsuttagningslagen. Besiktning av och erläggande av ersättning för luftfartyg torde då böra ske på motsvarande sätt som i fartygsuttagningslagen stadgas för där avsett uttaget fartyg. Chefen för armén har emellertid i denna fråga med skärpa framhållit, att beträffande hästar och fordon undersökning etc. genom försorg av häst- och motormönstringsnämnder svårligen kan verkställas inom ur beredskapssynpunkt godtagbar tid, då möjligheter knappast torde föreligga att organisera härför erforderligt antal sådana nämnder. Därjämte har chefen för armén anfört, att befintliga mönstringsnämnder icke avsetts för sådana hästar och fordon, som kunna komma att tagas i anspråk för beredskap, utan hava dessa hästar och fordon vid mobilisering avsetts anskaffas på sätt, som i föregående stycke angivits. Till följd härav skulle mönstringsnämndernas anlitande för förevarande ändamål kunna få synnerligen menliga följder för en eventuellt, i mer eller mindre nära sammanhang med beredskapen inträffande mobilisering.

Jag vill härutöver framhålla, att särskilt inkallande av häst- och motormönstringsnämnderna eller uppsättandet av nya sådana kommer att innebära en betydande överorganisation i förhållande till det antal hästar och fordon, som kan komma att tagas i anspråk med stöd av de ifrågasatta bestämmelserna.

En annan erfarenhet från septemberkrisen, som i detta sammanhang torde få framhållas, är nödvändigheten att vid förstärkt försvarsberedskap tillgodose flygvapnets behov av flygfält. De permanenta flygplatserna äro härför icke tillräckliga, vare sig ifråga om antal eller belägenhet. Ett ianspråktagande av mark för dylikt ändamål lärer, med hänsyn till de omständigheter, varunder det sker, vara att helt jämställa med åtgärder, som vidtagas med stöd av förnödenhetslagen. Avfattningen av denna lag synes emellertid icke medgiva sådant ianspråktagande. Markområde torde därför uttryckligen böra omnämnas bland de nyttigheter, vilka jämlikt nämnda lag skola på anfordran tillhandahållas.

Det av chefen för försvarsstaben avgivna förslaget till lag om skyldighet att i fredstid tillhandahålla hästar och fordon m. m. för särskild del av krigsmakten torde få såsom bilaga (*bilaga B*) fogas vid detta protokoll.

Utlåtanden över förslaget.

Länsstyrelserna i Göteborgs och Bohus län samt Malmöhus län hava förklarat sig icke hava något att erinra mot utfärdande av bestämmelser av den innebörd, som angives i chefens för försvarsstaben skrivelse. *Länsstyrelsen i Södermanlands län* har ansett dylika bestämmelser snarast möjligt böra utfärdas.

Överståthållarämbetet har förklarat sig icke hava något att erinra mot förslagets huvudgrunder, såvitt angår frågan om anskaffande av hästar, fordon, fartyg och luftfartyg, samt har i övrigt anfört följande:

Vad angår spörsmålet om anskaffande av mark för militära flygfält synes behovet av den föreslagna lagstiftningen i ämnet icke kunna ifrågasättas. Ämbetet anser emellertid, att ianspråktagandet av flygfält på sätt försvarsstabschefen förordat, icke bör göras beroende av den i förnödenhetslagen angivna förutsättningen, att militärpersonalen förlagts utom de av krigsmakten vanligen använda lokalerna. Detta skulle nämligen komma att medföra, att mark för iordningställande av flygfält icke kan tagas i anspråk på andra platser än där på grund av skedd förläggning av flygstridskrafter ett aktuellt behov av flygfält föreligger. En sådan snäv begränsning av den ifrågasatta rätten att taga i anspråk mark för flygfältsändamål torde ej hava varit av militärmyndigheterna avsedd.

Under nuvarande förhållanden kräves, att försvarsberedskapen skall kunna i ett hotande utrikespolitiskt läge snabbt förstärkas och att förstärkningen skall kunna ske under former, som väcka så litet uppseende som möjligt. Därest mobiliseringsorder utfärdas, kunna visserligen med stöd av rekvisitionslagen, häst- och fordonsanskaffningslagen och fartygsuttagningslagen skyndsamma åtgärder vidtagas för åvägabringande av nödig materiell beredskap, men mobilisering är en uppseendeväckande åtgärd, som av naturliga skäl icke bör tillgripas, då samma resultat kan uppnås på annan väg. Utan att mobilisering tillgripes kan tvångsanskaffning av förnödenheter enligt nu gällande lagstiftning äga rum med stöd av antingen militära förfogandelagen eller lagen om skyldighet i vissa fall att i fredstid tillhandahålla förnödenheter m. m. för krigsmaktens behov, den s. k. förnödenhetslagen. Militära förfogandelagen, som för sin tillämpning kräver riksdagens medgivande eller, om riksdagen ej är samlad eller inom trettio dagar skall sammanträda, utfärdande av riksdagskallelse, är avsedd för tillgodoseende av behoven i stort, och den i lagen stadgade proceduren tillgodoser icke i erforderlig grad kravet på snabbhet, då det t. ex. gäller den för försvarsberedskapens etablerande utomordentligt betydelsefulla anskaffningen av hästar och fordon. Vad här yttrats om militära förfogandelagen gäller även om den allmänna förfogandelag, som enligt ett av chefen för justitiedepartementet förut denna dag framlagt förslag skulle komma att ersätta förstnämnda lag. Förnödenhetslagen slutligen avser endast sådana, huvudsakligen tillfälliga och oförutsedda behov, vilka kunna uppkomma för militär personal, som kommenderas till tjänstgöring utom förläggningssorten.

*Departements-
chefen.*

Såsom chefen för försvarsstaben framhållit har den utrikespolitiska krisen under september 1938 ådagalagt behovet av vidsträcktare möjligheter att —

oberoende av mobilisering och riksdagskallelse — tillgodose det för en tillfällig förstärkning av försvarsberedskapen erforderliga behovet av hästar, fordon, fartyg, luftfartyg och flygfält. Den härför erforderliga lagstiftningen skulle enligt försvarsstabschefens förslag åstadkommas dels genom antagande av en ny lag angående tillhandahållande av nyssnämnda transportmedel och dels genom ändringar i förnödenhetslagen, så att denna komme att avse även markområden. Emot detta förslag kan emellertid invändas, att då antalet författningar på detta område redan uppgår till tio, det med hänsyn till möjligheten för de verkställande organen att överblicka lagstiftningen synes betänkligt att tillskapa ytterligare en lag jämte tillämpningsförfattning. Ett lämpligare sätt för den ifrågasatta lagstiftningens genomförande torde vara att omarbota förnödenhetslagen jämte tillhörande tillämpningsförfattning så, att dessa författningar komma att innefatta samtliga bestämmelser, som äro ur beredskapssynpunkt erforderliga för ett snabbt tillfredsställande av mera lokala behov i ett sådant läge, att mobilisering eller riksdagens inkallande icke lämpligen bör ifrågakomma. En sålunda utvidgad lag torde böra erhålla benämningen lag om förfogande i vissa fall över egendom för krigsmaktens beredskap (beredskapsförfogandelag).

Beträffande det huvudsakliga innehållet i en lag, sådan som den nyss nämnda, må följande framhållas. För tillämpning av lagen bör, liksom enligt förnödenhetslagen, förutsättas Konungens förordnande. I anslutning till förnödenhetslagen och med beaktande av den i propositionen nr 233 till årets riksdag föreslagna ändrade lydelsen av § 36 mom. 2 värnpliktslagen torde böra föreskrivas, att sådant förordnande må meddelas, där så prövas nödvändigt för tillgodoseende av försvarsberedskapen vid sådan del av krigsmakten, som utan att vara ställd på krigsfot tages i anspråk för ändamål, varom förmåles i § 28 mom. 1 och § 36 mom. 2 värnpliktslagen. Stadgandet i 1 § förnödenhetslagen, varest rätten att taga i anspråk förnödenheter för personal utom förläggningssorten närmare bestämmes, torde kunna i sak oförändrat överföras till den nya lagen. Rätten att göra anfordran för tillgodoseende av dylik personals behov skulle sålunda alltjämt tillkomma vederbörande militära befälhavare.

Syftet med de av chefen för försvarsstaben föreslagna nya bestämmelserna om tillhandahållande vid försvarsberedskap av hästar och fordon, särskilt motorfordon, torde huvudsakligen vara att bereda möjlighet för truppförbandens snabba organiserande. I vad rör ianspråktagandet av fartyg läres avses såväl ett snabbt möjliggörande av transport av vissa truppförband som ett tillgodoseende på tillräckligt tidigt stadium av marinens behov av hjälpfartyg. Det sist sagda har sin motsvarighet för flygvapnets del såvitt angår luftfartyg. För nu angivna slag av förfogande kan tydligen icke uppställas den förutsättningen, att behovet av transportmedel skall hänföra sig till någon utom förläggningssorten befintlig del av krigsmakten. I en lag av förevarande art synes dock en viss begränsning av förfoganderätten böra stadgas, och denna torde beträffande ifrågavarande slag av egendom lämpligen kunna bestå däri, att i Konungens förordnande skall angivas, i vilken

utsträckning transportmedel skola ställas till förfogande. Konungens beslut skulle sålunda komma att innehålla, exempelvis, att för visst län ett specificerat antal personbilar, lastbilar, omnibussar, motorcyklar etc. skulle ställas till visst truppförbands förfogande. Självfallet måste ett dylikt beslut baseras på en på förhand gjord planläggning, eventuellt innefattande olika alternativ för olika beredskapslägen. Måhända kan det därvid finnas lämpligt att genom särskilda föreskrifter på det sätt sammanknyta planläggningen med Konungens beslut, att påbjudandet av försvarsberedskap av visst slag utan vidare skall anses innebära förordnande om anskaffning av transportmedel i överensstämmelse med fastställd plan. Enligt försvarstabschefens förslag skulle anfordran att tillhandahålla hästar, fordon och fartyg begränsas till sådana, som enligt häst- och fordonsanskaffningslagen respektive fartygsuttagningslagen uttagits för krigsmaktens behov. Då nämnda uttagning avser de för krigsbruk bäst lämpade transportmedlen och sker i långt större omfattning än den anskaffning, som kan beräknas ifrågakomma enligt förevarande lag, synes den föreslagna bestämmelsen ändamålsenlig. Anfordran om tillhandahållandet skulle enligt förslaget göras av vederbörande militära myndighet. Lämpligheten av denna bestämmelse torde kunna vara föremål för tvekan. Det väsentliga bestyret med uttagningen av motorfordon enligt häst- och fordonsanskaffningslagen handhaves nämligen av länsstyrelsen eller organ, som i huvudsak utses av denna. Vissa praktiska skäl synas därför tala för att åt länsstyrelserna uppdrages att utfärda anfordran beträffande dylika fordon. Behov av att träffa bestämmelse härom i lagen lär dock icke föreligga, utan torde där beträffande nu ifrågavarande fall — då det ej är fråga om tillgodoseende av oförutsedda behov för personal utom förläggningssorten — kunna stadgas, att tillhandahållandet skall ske på anfordran av den myndighet, Konungen föreskriver.

Därest på sätt av försvarstabschefen föreslagits i 1 § förnödenhetslagen intoges en bestämmelse om befogenhet att taga i anspråk markområden, bleve, såsom överståthållarämbetet framhållit, en förutsättning för utövandet av nämnda befogenhet, att militär personal beordrades till tjänstgöring å sådan plats, att dess förläggning icke kunde ske i de av krigsmakten vanligen använda lokaler. Denna förutsättning har emellertid föga samband med behovet av flygfält, vilka kunna behöva tagas i anspråk och iordningställas, innan militär personal förlägges dit. Rätten att taga i anspråk markområden under de i lagen angivna allmänna förutsättningarna torde därför icke böra underkastas annan inskränkning, än att markområdena skola angivas i Konungens beslut, vilket med hänsyn till den planläggning, som äger rum, icke torde möta svårigheter. Särskild bestämmelse om vem som skall göra anfordran blir vid sådant förhållande obehörlig. I detta sammanhang må framhållas, att det föreslagna uttrycket »markområden» givetvis inbegriper annat än flygfält. Då emellertid behov av mark kan föreligga även för andra ändamål, t. ex. uppställningsplatser för kustartilleri eller luftvärnsartilleri, synes intet vara att invända mot den föreslagna terminologien.

I det av chefen för försvarsstaben framlagda lagförslaget har, liksom i

förnödenhetslagen, upptagits den regeln, att full ersättning skall utgå för det, som tillhandahålles. Av skäl, som chefen för justitiedepartementet förut denna dag i samband med framläggande av förslag till allmän förfogandelag m. m. anfört, torde den allmänna ersättningsregeln vid förfogande och rekvisition böra ändras sålunda, att ersättning skall utgå med belopp, som med hänsyn till vissa angivna förhållanden prövas skäligt. I nu förevarande lag torde beträffande grunderna för ersättningens bestämmande allenast behöva intagas en hänvisning till därutinnan i rekvisitionslagen meddelade bestämmelser.

Såsom framgår av det inledningsvis anförda skall enligt förnödenhetslagen, om egendomens ägare icke åtnöjes med den av vederbörande militäre befälhavare eller förvaltningsmyndighet erbjudna ersättningen, ersättningsbeloppet fastställas av riksvärderingsnämnden. Enahanda bestämmelse återfinnes i försvarsstabschefens lagförslag. Med den omfattning, förfoganden enligt nu ifrågavarande förslag skulle kunna erhålla, torde dock en dylik bestämmelse kunna tänkas komma att medföra vissa svårigheter i tillämpningen. Om, såsom väl kan tänkas, förvaltningsmyndigheten genomgående fastställer lägre ersättningsbelopp än dem, som ägarna anse skäliga, kan därav föranledas ett stort antal klagomål hos riksvärderingsnämnden, vilka, om sedan mobilisering inträffar, försena nämndens handläggning av viktigare ärenden. Det torde med hänsyn härtill vara mest ändamålsenligt, att enligt den ifrågasatta beredskapsförfogandelagen ersättningen bestämmas i samma ordning som enligt rekvisitionslagen. Av en sådan anordning skulle följa, att även rekvisitionslagens taxor bleve tillämpliga vid förfoganden enligt nu ifrågavarande lag, vilket i hög grad torde vara ägnat att förebygga onödiga klagomål. Ersättning, som utgår efter taxa, skulle då komma att bestämmas av vederbörande militäre befälhavare och annan ersättning i första hand av den lokala värderingsnämnden, såvida ej ersättningen överstiger 20,000 kronor, samt eljest av riksvärderingsnämnden. För det fall att taxa ej är tillämplig torde dock böra bibehållas den enligt förnödenhetslagen förutsatta befogenheten för vederbörande befälhavare att godkänna det fordrade ersättningsbeloppet.

I överensstämmelse med vad sålunda anförts har inom försvarsdepartementet utarbetats förslag till lag om förfogande i vissa fall över egendom för krigsmaktens beredskap (beredskapsförfogandelag), avsedd att ersätta förnödenhetslagen. Den föreslagna lagens detaljbestämmelser skola i det följande närmare motiveras.

Speciell motivering.

1 §.

Denna paragraf motsvarar 1 § i förnödenhetslagen samt 1 § och 2 § andra stycket i försvarsstabschefens förslag. I ingressen till första stycket angivas de allmänna förutsättningarna för lagens tillämpning, varefter behandlas under a) de redan i förnödenhetslagen reglerade fallen av tillhandahållande av förnödenheter, under b) ianspråktagande i andra fall än under

a) sägs av transportmedel samt under c) förfogande över markområden. Med hänsyn till den hänvisning till häst- och fordonsanskaffningslagen och fartygsuttagningslagen, som innefattas under b), har den i 1 § andra stycket av försvarsstabschefens förslag intagna bestämmelsen om vad som avses med fordon och fartyg ansetts kunna uteslutas.

Andra stycket, vilket saknar motsvarighet i förnödenhetslagen och försvarsstabschefens förslag, reglerar det fall, att mobilisering anbefalles efter det att förordnande meddelats enligt 1 § beredskapsförfogandelagen. Då vid mobilisering rekvisitionslagen står till buds för erforderliga tvångsförfoganden, bör såsom huvudregel gälla, att ett med avseende å viss del av krigsmakten redan meddelat sådant förordnande skall vara utan verkan från och med den dag, då efter mobilisering av nämnda del rekvisition må äga rum för fyllande av dess behov. Har emellertid egendomens ägare eller innehavare redan anmodats enligt beredskapsförfogandelagen att ställa egendomen till förfogande, skulle det innebära onödig omgång att påbörja ett nytt förfarande enligt rekvisitionslagen, och det meddelade förordnandet bör därför behålla sin giltighet. Andra stycket har avfattats i överensstämmelse härmed.

Den i 1 § andra stycket förnödenhetslagen upptagna bestämmelsen, att i förordnande skall angivas giltighetstiden för detsamma, har med hänsyn till den föreslagna lagens ändrade innehåll ansetts böra utgå.

2 §.

Detta stadgande, som saknar motsvarighet i försvarsstabschefens förslag, överensstämmer i sak med bestämmelsen i 2 § första stycket förnödenhetslagen.

3 §.

Denna paragraf motsvarar 2 § andra stycket förnödenhetslagen och 2 § första stycket i försvarsstabschefens förslag. Från dessa paragrafer har upptagits stadgandet, att anfordran skall göras skriftligen samt att kvitto skall lämnas å vad som mottages. Det torde emellertid kunna ifrågasättas, om regeln att anfordran skall göras skriftligen undantagslöst bör gälla enligt beredskapsförfogandelagen. Visserligen förekommer motsvarande bestämmelse i rekvisitionslagen, men vid mobilisering gäller enligt 13 § häst- och fordonsanskaffningslagen, att ägare av uttagna hästar och fordon skola vid mobiliseringsorder själmant inställa dessa å viss på förhand bestämd mönstringsplats, varest rekvisitionen kan tillställas vederbörande. Kravet på största möjliga skyndsamhet blir härigenom tillgodosett. Om däremot vid anbefallande av försvarsberedskap skrivelser med inställelseorder skulle utsändas till varje häst- eller fordonsägare, skulle därav uppkomma en viss omgång. Det torde emellertid, om blott vederbörande äro på förhand under rättade om vad de i händelse av anfordran enligt lagen hava att iakttaga ävensom angående det sätt, varpå anfordran skall meddelas (t. ex. telefonmeddelande från landsfiskalen eller tillkännagivande i radio), icke behöva möta betänkligheter att eftergiva kravet på skriftlig anfordran. Det förberedande beskedet bör dock icke få ligga hur långt tillbaka i tiden som helst,

utan därvidlag torde böra stadgas en tidsgräns av förslagsvis ett år. I förevarande paragraf har till bestämmelsen, att anfordran skall ske skriftligen, gjorts ett tillägg av nu angivna innebörd.

4 §.

I förnödenhetslagen saknas bestämmelse om tid och plats för tillhandahållandet av egendom, som förfogandet avser. Försvarsstabschefens förslag upptager i 3 § den regeln, att egendomen skall ställas till förfogande på tid och plats, som angives i anfordran. Med hänsyn till de nu föreslagna bestämmelserna angående sättet för anfordran har i förevarande paragrafs första stycke upptagits den bestämmelsen, att egendomen skall tillhandahållas vederbörande militäre befälhavare å tid och plats, som angives i anfordran eller i besked, varom förmäles i 3 § första stycket.

De i andra stycket upptagna bestämmelserna angående vilka tillbehör, som skola medfölja transportmedel av olika slag, överensstämman i sak — frånsett ett förtydligande beträffande till motorfordon hörande anordningar för persontransport — med stadgandet i 4 § av försvarsstabschefens förslag, vilket huvudsakligen innehåller från häst- och fordonsanskaffningslagen samt fartygsuttagningslagen hämtade föreskrifter.

5 §.

Enligt 3 § förnödenhetslagen skola transportmedel och rum tillhandahållas med nyttjanderätt, under det att tillhandahållande i övrigt skall ske med äganderätt, därest ej annat vid anfordran bestämts eller får anses överenskommet. I 3 § av försvarsstabschefens förslag stadgas, att hästar, fordon, fartyg och luftfartyg ställas till förfogande med nyttjanderätt, därest ej annat vid anfordran bestämts eller får anses överenskommet.

Överståthållarämbetet har i sitt utlåtande över förslaget i denna del anfört följande:

Enligt förslaget skulle ianspråktagandet av materielen ske antingen med nyttjanderätt eller äganderätt. För sin del anser ämbetet det vara tillfyllest, om materielen ställes till förfogande med nyttjanderätt, något som ur kostnadssynpunkt givetvis är att föredraga. Därest läget sedermera skärpes och mobilisering anbefalles, föreligger ju intet hinder för militärmyndigheterna att genom rekvisition taga i anspråk den innehavda materielen med äganderätt. Visserligen kan ju tänkas, att, innan mobilisering sker och rekvisitionsrätt inträder, sådana förhållanden inträffa, som innebära fara för förstoring av materielen och följaktligen motivera, att denna omedelbart tages i anspråk med äganderätt. Men förhandenvaron av en dylik fara begränsar givetvis icke militärens förfoganderätt över materielen. Och ej heller materielns ägare lära kunna lida något men av att materielen disponeras allenast med nyttjanderätt, då ju han under alla förhållanden torde vara ersättningsberättigad för all uppkommande skada. Mot ett ianspråktagande med äganderätt talar även den omständigheten att därvid särskilt skydd måste anordnas för innehavare av pant- och retentionsrätter. Därest materielen omhändertages enligt rekvisitionslagen beaktas visserligen icke dylika rättsägares anspråk, men därvid är fråga om ett ingripande under krig eller överhängande krigsfara, då omständigheterna sällan medgiva ett iakttagande

av all enskild rätt. Ett ianspråktagande enligt den nu föreslagna lagstiftningen åter skulle ske under fredstid, låt vara att därvid en viss utrikespolitisk spänning alltid måste förutsättas vara för handen. Under sådana förhållanden synas innehavarna av nyssnämnda rättigheter böra beredas samma rättsskydd som enligt den militära förfogandelagen, det vill säga att köpeskillingen för den i anspråk tagna materielen icke utlämnas till ägaren utan nedsättes hos överexekutor för fördelning mellan denne och rättsägarna.

Såsom överståthållarämbetet framhållit läser i regel icke något behov för krigsmakten föreligga att vid försvarsberedskap övertaga transportmedel med äganderätt. Frågan bör emellertid även ses ur den enskilde rättsägarens synpunkt. Ägaren av t. ex. en bil kan mången gång vara så beroende av egendomen för nyttiggörande av sin egen arbetskraft, att en tvångsuthyrning av egendomen, därvid han icke kan påräkna annan ersättning än som motsvarar förlorad avkastning eller nytta samt värdeminskning, kan försätta honom i en brydsam ekonomisk situation. Med hänsyn härtill torde det vara skäligt, att ägaren — på samma sätt som stadgas i 3 § 2 mom. lagen om förfoganderätt för luftskyddets behov — blir berättigad påfordra, att staten skall inlösa egendomen. Vid sådant förhållande och med hänsyn till de olika slag av egendom, nu ifrågavarande lag skulle omfatta, torde jämväl staten böra tillerkännas en allmän rätt att övertaga lös egendom med äganderätt. Dock torde, såsom chefen för försvarsstaben föreslagit, av statsekonomiska skäl böra stadgas, att icke blott markområden och rum utan även fartyg och luftfartyg undantagslöst skola tagas i anspråk med nyttjanderätt. I lagen om förfoganderätt för luftskyddets behov har det mot nu ifrågavarande paragraf svarande stadgandet erhållit den utformningen, att egendom, som kan antagas bliva förbrukad eller förstörd eller komma att väsentligt minska i värde, tages i anspråk med äganderätt, under det att annan egendom tages i anspråk med nyttjanderätt, såvida icke länsstyrelsen finner lämpligt eller ägaren påfordrar, att egendomen skall övertagas med äganderätt. Då förevarande lag liksom luftskydds förfogandelagen avser ett beredskapsläge, som ej förutsätter mobilisering, har det ansetts lämpligt att åt denna paragraf giva en med luftskyddsstadgandet överensstämmande avfattning, därvid åt vederbörande militäre befälhavare givits den befogenhet, som i fråga om luftskyddet tillkommer länsstyrelsen.

Till den av överståthållarämbetet väckta frågan om skydd för innehavare av pant- och retentionsrätter återkommer jag under 7 §.

6 §.

I enlighet med vad i den allmänna motiveringen anförts har i första stycket av denna paragraf hänvisats till bestämmelserna i 7—10 §§ rekvisitionslagen beträffande de grunder, enligt vilka ersättning skall utgå; däremot har stadgandet i 5 § rekvisitionslagen, enligt vilket ersättning i vissa fall över huvud icke medgives, ej inbegripits under hänvisningen. Denna innebär bland annat, att de enligt rekvisitionslagen upprättade taxorna bliva

tillämpliga vid bestämmande av ersättning även enligt förevarande lag. Då man måste räkna med, att en viss reserv av hästar och fordon inbeordras till mönstringsplatserna, måste där en viss prövning av egendomens lämplighet för krigsbruk äga rum. Erforderliga bestämmelser om nämnda prövning torde emellertid kunna inflyta i en tillämpningsförfordning till lagen.

Stadgandena om sättet för ersättningens bestämmande hava, såsom framgår av den allmänna motiveringen, i förhållande till såväl förnödenhetslagen som försvarsstabschefens förslag bragts i närmare överensstämmelse med motsvarande föreskrifter i rekvisitionslagen.

7 §.

Överståthållarämbetet har i sitt under 5 § återgivna yttrande uttalat, att därest ianspråktagande med äganderätt av transportmedel medgäves, därav borde föranledas en bestämmelse om skydd för innehavare av pant- och retentionsrätter. Av det under 5 § anförda framgår, att en föreskrift om rätt att förfoga över egendom med äganderätt ansetts icke kunna undvaras. Då stadganden av den av överståthållarämbetet berörda innebörden återfinnas såväl i militära förfogandelagen och luftskyddsförfogandelagen som i förslaget till allmän förfogandelag, har en motsvarande bestämmelse upptagits under förevarande paragraf.

8—10 §§.

Dessa stadganden, vilka motsvara 7—9 §§ i försvarsstabschefens förslag, hava i sak oförändrade upptagits från 5—7 §§ förnödenhetslagen.

Lagen torde böra träda i kraft dagen efter utfärdandet i Svensk författningssamling. Samtidigt bör förnödenhetslagen, såsom förut framhållits, upphöra att gälla.

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över omförmälda förslag till *lag om förfogande i vissa fall över egendom för krigsmaktens beredskap (beredskapsförfogandelag)*, av den lydelse bilaga (*Bilaga A*) till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamål inhämtas genom utdrag av detta protokoll.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten.

Ur protokollet:

Lennart Österholm.

Bilaga A.

Förslag

till

Lag

**om förfogande i vissa fall över egendom för krigsmaktens beredskap
(beredskapsförfogandelag).**

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Där så provas nödvändigt för tillgodoseende av beredskapen vid sådan del av krigsmakten, som, utan att vara ställd på krigsfot, tages i anspråk för ändamål, varom förmäles i § 28 mom. 1 och § 36 mom. 2 värnpliktslagen, äger Konungen förordna:

a) att då militär personal beordras till tjänstgöring å sådan plats, att dess förläggning icke lämpligen kan ske i de av krigsmakten vanligen använda lokaler, eller ock till sjötjänstgöring utom örlogsstation eller örlogsdepå, ägare och innehavare av förnödenheter, transportmedel, rum för personal, hästar och fordon ävensom materialier och annat, som är oundgängligen erforderligt för tjänstens fullgörande och icke med tillräcklig skyndsamhet kan på annat sätt anskaffas, skola vara skyldiga att på anfordran av vederbörande militäre befälhavare tillhandahålla vad sålunda erfordras;

b) att, även i annat fall än under a) sägs, ägare eller innehavare av hästar, fordon och fartyg, vilka, enligt vad därom finnes särskilt stadgat, uttagits för krigsmaktens behov, ävensom av luftfartyg, skola vara skyldiga att i den utsträckning, som i förordnandet angives, och på anfordran av den myndighet, Konungen föreskriver, ställa nämnda egendom till krigsmaktens förfogande; samt

c) att ägare eller innehavare av visst i förordnandet angivet markområde skall ställa detta till krigsmaktens förfogande.

Ställes del av krigsmakten, som avses i första stycket, på krigsfot, vare förordnandet såvitt avser denna del utan verkan från och med den dag rekvisition må äga rum för fyllande av dess behov; dock må enligt bestämmelserna i denna lag tagas i anspråk egendom, vars ägare eller innehavare redan anmodats att ställa egendomen till förfogande.

2 §.

Anfordran, som avses i 1 § första stycket a), skall, där så lämpligen låter sig göra, i första hand riktas till den, som å orten driver rörelse eller eljest mot ersättning tillhandagår allmänheten med vad som är i fråga.

3 §.

Anfordran skall ske skriftligen. Har i fall, som avses i 1 § första stycket b), till egendomens ägare eller innehavare högst ett år innan anfordran göres avsänts förberedande skriftligt besked om vad han i händelse av anfordran har att iakttaga, må dock anfordran ske på annat, i nämnda besked angivet sätt.

Å vad som mottages skall lämnas kvitto.

4 §.

Egendomen skall tillhandahållas vederbörande militäre befälhavare å tid och plats, som angives i anfordran eller i besked, varom förmäles i 3 § första stycket.

Vid avlämnandet skall följa:

med häst grimma och grimskaft, foder för tre dygn ävensom, där så kan ske, täcke av ylle eller nöthår, täckgjord samt fodertornister;

med hästfordon, utom vanliga tillbehör, erforderligt selyg för dess anspänning;

med motorfordon och motorredskap dess vanliga tillbehör, däri inbegripet förefintliga särskilda anordningar för persontransport, ävensom reservdelar i mån av tillgång;

med fartyg alla för dess drift och skötsel samt besättningens inkvartering ombord nödvändiga inventarier, reservdelar däri inbegripna, ävensom, där så kan ske, proviant för åtta dagar, beräknad efter den ordinarie besättningens storlek, samt bränsle och smörjämnen för tre dygns gång; samt

med luftfartyg alla för dess drift och skötsel nödvändiga tillbehör ävensom nödiga reservdelar i mån av tillgång.

5 §.

Markområden, rum, fartyg och luftfartyg tagas i anspråk med nyttjanderätt. Egendom, som kan antagas bliva förbrukad eller förstörd eller komma att väsentligt minska i värde, tages i anspråk med äganderätt. Annan egendom tages i anspråk med nyttjanderätt, såvida icke vederbörande militäre befälhavare finner lämpligt eller ägaren påfordrar, att egendomen övertages med äganderätt.

6 §.

Ersättning för tillhandahållande av egendom enligt denna lag utgår enligt de grunder, som äro stadgade i 7—10 §§ rekvisitionslagen.

Ersättning, som skall utgå efter taxa, fastställles till beloppet av den militäre befälhavare, som mottagit egendomen. Annan ersättning bestämmes av samme befälhavare, därest det fordrade beloppet finnes vara skäligt. I annat fall hänskjutes ersättningsfrågan till vederbörande, enligt rekvisitionslagen utsedda lokala värderingsnämnd.

Om förfarandet vid ersättnings bestämmande och om fullföljd av talan skola de beträffande rekvisition givna bestämmelserna i tillämpliga delar lända till efferrättelse.

7 §.

Har med äganderätt tagits i anspråk egendom, som borgenär hade såsom pant eller eljest under panträtt i handom, skall ersättningen för egendomen överlämnas till överexekutor i den ort, där egendomen togs i anspråk. Lag samma vare, där borgenären hade panträtt i egendomen utan att hava den under panträtt i handom eller ägde rätt att kvarhålla egendomen till säkerhet för fordran samt borgenären tillika, innan ersättningen guldits, yrkat utfå betalning därur hos den, som det tillkommer att gälda ersättningen.

I fråga om överexekutors förfarande med ersättning, som avses i föregående stycke, skall gälla vad om fördelning hos utmättningsman av köpeskilling för utmättningsvis såld lös egendom är stadgat.

8 §.

Vägrar eller försummar någon att fullgöra anfordran enligt denna lag, äger vederbörande militäre befälhavare låta genom polismyndighetens försorg uttaga det begärda.

Den som gör sig skyldig till vägran eller försummelse, som nu sagts, dömes till dagsböter.

9 §.

Förseelse mot denna lag åtalas av allmän åklagare vid allmän domstol. Böter tillfalla kronan.

10 §.

Närmare bestämmelser för tillämpning av denna lag meddelas av Konungen.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då densamma enligt därå meddelad uppgift från trycket utkommit i Svensk författningssamling.

Från och med nämnda dag skall lagen den 31 mars 1938 (nr 88) om skyldighet i vissa fall att i fredstid tillhandahålla förnödenheter m. m. för krigsmaktens behov upphöra att gälla.

Förslag till

Lag om skyldighet i vissa fall att i fredstid tillhandahålla hästar och fordon m. m. för särskild del av krigsmakten.

1 §.

Då del av krigsmakten, utan att vara ställd på krigsfot, tages i anspråk för ändamål, som omnämnes i § 28 mom. 1 eller § 36 mom. 2 värnpliktslagen, må Konungen, där så av särskilda skäl befinnes erforderligt, förordna att ägare och innehavare av hästar, fordon, fartyg och luftfartyg, som äro oundgängligen erforderliga för ifrågavarande del av krigsmakten, skola vara skyldiga att på anfordran av vederbörande militära befälhavare mot full ersättning ställa till förfogande vad sålunda erfordras.

Med fordon avses dels hästfordon, dels ock motorfordon och motorredskap med tillhörande släpvagnar och redskap. Med fartyg avses även båtar och andra farkoster.

2 §.

Anfordran skall göras skriftligen samt kvitto lämnas å vad som mottages.

Anfordran skall beträffande hästar, fordon eller fartyg avse sådana, vilka i enlighet med vad därom finnes stadgat blivit uttagna för krigsmaktens behov.

3 §.

Hästar, fordon, fartyg och luftfartyg ställas till förfogande med nyttjanderätt, därest ej annat vid anfordran bestämts eller får anses överenskommet, samt på tid och plats, som angives i anfordran.

4 §.

Med häst, som ställes till förfogande, skola följa grimma och grimmskaft, foder för tre dygn, ävensom där så ske kan, täcke av ylle eller nöthår, täckgjord samt fodertornister. Hästen bör vara väl skodd.

Med varje hästfordon skola, utom vanliga tillbehör, följa erforderliga selyg för dess anspänning.

Med motorfordon och motorredskap skola följa dess vanliga tillbehör ävensom reservdelar i mån av tillgång.

Med fartyg skola följa alla för dess drift och skötsel samt besättningens inkvartering ombord nödvändiga inventarier, reservdelar däri inbegripna, ävensom, där så ske kan, proviant för åtta dagar, beräknad efter den ordinarie besättningens storlek, samt bränsle och smörjämnen för tre dygns gång.

Med luftfartyg skola följa alla för dess drift och skötsel nödvändiga tillbehör, ävensom nödvändiga reservdelar i mån av tillgång.

5 §.

Militär befälhavare, som gjort anfordran, åligger att låta pröva häst eller fordon, som ställes till förfogande, med hänsyn till dess lämplighet för militärt bruk ävensom undersöka och besiktiga till förfogande ställt fartyg; skolande angående grunderna för sådan prövning samt undersökning och be-

siktning i tillämpliga delar gälla vad i häst- och fordonsanskaffningslagen den 27 april 1934 (nr 84) samt fartygsuttagningslagen den 9 april 1926 (nr 66) finnes stadgat angående prövning av till mönstring inställda hästar och fordon ävensom undersökning och besiktning av uttaget fartyg.

Angående grunderna för prövning av till förfogande ställt luftfartygs lämplighet för militärt bruk skall i tillämpliga delar gälla vad som är föreskrivet för besiktning av militära luftfartyg.

6 §.

I de fall då begärd ersättning icke betalas av vederbörande militära befälhavare, må ersättningsfrågan avgöras av den militära myndighet, som Konungen bestämmer. Nämnda myndighet har att utbetala vad som finnes skäligt. Erhåller sökanden icke den ersättning han begärt, må han inom tre månader efter det han erhållit del av sistnämnda myndighets beslut draga frågan om ersättning under riksvärderingsnämndens prövning. Över nämndens beslut må klagan ej föras.

7 §.

Vägrar eller försummar någon att fullgöra anfordran enligt denna lag, äger vederbörande militära befälhavare låta genom polismyndighetens försorg uttaga det begärda.

Den, som gör sig skyldig till vägran eller försummelse, som nu sagts, dömes till dagsböter.

8 §.

Förseelse mot denna lag åtalas av allmän åklagare vid allmän domstol. Böter tillfalla kronan.

9 §.

Närmare bestämmelser för tillämpning av denna lag meddelas av Konungen.

---

*Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den
4 maj 1939.*

Närvarande:

justitieråden EKLUND,
LAWSKI,
VON STEYERN,
regeringsrådet HJÄRNE.

Enligt lagrådet den 19 april 1939 tillhandakommet utdrag av protokoll över försvarsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet den 31 mars 1939, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag om förfogande i vissa fall över egendom för krigsmaktens beredskap (beredskapsförfogandelag)*.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av hovrättsrådet Th. Munck af Rosenschöld.

Lagrådet yttrade:

Enligt den avfattning, som 1 § a) erhållit i förslaget, skulle förordnande om förfogande ej kunna gälla för militär personal, som beordras till annan ort än truppförbandets normala förläggningssort och där inkvarteras i lokaler, vilka visserligen användas av krigsmakten men av ett annat förband än det ifrågavarande. Det synes vidare vara tvivelaktigt huruvida den valda lydelsen medgiver stadgandets tillämpning i det fall att ett truppförband stannar inom sin normala förläggningssort men t. ex. med hänsyn till risken för luftanfall förlägges utom kasernen. Då det läres vara av behovet påkallat att stadgandet kan komma i tillämpning i sådana fall som de nu nämnda, hemställer lagrådet, att förutsättningen för tillämpning av stycket a) angives vara, att militär personals förläggning icke lämpligen kan ske i de av det ifrågavarande förbandet regelmässigt använda lokalerna eller ock att militär personal beordras till sjötjänstgöring utom örlogsstation eller örlogsdepå.

Med hänvisning till vad lagrådet i sitt yttrande denna dag över upprättat förslag till allmän förfogandelag anfört vid 21 § i samma förslag hemställer lagrådet vidare, att i den med nämnda paragraf helt överensstämmande 7 § av förevarande förslag vidtagas de ändringar som förordats i omförmälda yttrande.

Ur protokollet:

Wilhelm von Schwerin.

*Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms
slott den 5 maj 1939.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, ENGBERG, SKÖLD, QUENSEL, FORSLUND, ERIKSSON.

Chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Sköld, anmäler efter gemensam beredning med chefen för justitiedepartementet lagrådets den 4 i denna månad avgivna utlåtande över det den 31 mars 1939 till lagrådet remitterade förslaget till *lag om förfogande i vissa fall över egendom för krigsmaktens beredskap (beredskapsförfogandelag)*.

Efter redogörelse för utlåtandet anför föredraganden:

Vad lagrådet föreslagit synes mig böra iakttagas. Erforderlig jämkning har därför vidtagits i 1 §, och 7 § har omarbetats på sätt lagrådet förordat. Därjämte ha i 1, 4 och 8 §§ vidtagits vissa mindre jämkningar av formell natur.

Under åberopande av att proposition i ämnet jämlikt § 54 riksdagsordningen torde kunna avlätas utan hinder av att den för propositioners avlämnande till riksdagen i allmänhet stadgade tid gått till ända hemställer föredraganden härefter, att lagförslaget måtte, jämlikt § 87 regeringsformen, genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställer förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Nils Kinnander.